

## CUMHURİYET DÖNEMİ KADIN OYUN YAZARLARI

Prof. Dr. Sevda ŞENER

Atatürk devrimleri ile yeni haklar elde eden kadın, bu hakların paralelinde yeni görevler de yüklenmiştir. Cumhuriyet kuşağının aydın kadını bu görevlerin bilincindedir. Günümüzde emeğini, bilgisini, yeteneğini, becerisini çeşitli meslek alanlarına yöneltmiş ve başarılı olmuş çok kadın tanıyoruz.

Yazarlık, çalışma alanlarının en çetinlerindedir. Emek, bilgi ve yetenek yanında bir kültür birikimi ister, sürekli ilgi ister. Bir yan iş, bir ikinci uğraş durumuna düşerse zayıf ve yüzeysel olur. Ayrıca edebiyatta, tüm sanatlarda olduğu gibi, ortahalli olana yer yoktur. Yazı yazan kişinin, bir insan gerçeğini yakalayabilmesi için, hem dikkatli, hem duyarlı olması gerekir. İnceleme, ancak bir dünya görüşü içinde yorumlanıp değerlendirildikten sonra sanata malzeme olur. Oyun yazarlığı ise, gözlem ve inceleme titizliği, değerlendirme bilgisi, biçimleme ustalığı yanında sahne tecrübesini de gerektirir.

Bu yüzden kadınların yazarlık, özellikle oyun yazarlığı alanına yönelmesi ve bu alanda sivrilmesi kolay olmamıştır. Önce roman, sonra öykü türlerini deneyen kadın yazarlarımız özellikle öykü alanında başarılı oldular. Oyun yazarlığı, son yıllara kadar, raslantısal izlenimi bırakan bir kaç yetersiz girişimden ibaret kaldı. Ancak 1960'dan bu yana başarılı kadın oyun yazarlarından bahsedebiliyoruz.

Oysa çeşitli meslek dallarında yeteneğini, çalışma gücünü, becerisini ispatlamış olan kadının, oyun yazarlığında da varlık göstermesini istiyoruz. Kadını erkekle eş haklara kavuşturmamış olan bir geleneğin birikiminden geçmiş, zor çevre koşulları içinde, annelik gibi, ev kadınlığı gibi fedakârlık ve sürekli emek isteyen görevleri yüklenmiş, yeni haklar elde ettiğinde bile toplumun eski alışkanlıklarını zedelememek için, mesleği ile ev kadınlığını at başı götürme çabasına girişmiş olan kadının sesini duyurması özellikle önemlidir. Onun hayat karşısındaki tavrını, toplum gerçeklerine karşı tutumunu, sorunları anlayış ve

yorumlayış tarzını tanımak istiyoruz. Ülkemizde hâlâ bir kadın sorunu oldukça ve bu sorun toplumun çeşitli kesimlerinde birbirinden farklı nitelikler gösterdikçe, bu sorunları yaşayan cinsin izlenimlerini öğrenmek hakkımızdır.

Son elli yıl içinde kadın yazarlarımız tarafından yazılan on dokuz oyun İstanbul Şehir Tiyatrosu ve Devlet Tiyatrosu sahnelerinde temsil edilmiştir. Bunlara, oynanmamış fakat basılmış oyunlarla, televizyon ve radyo oyunlarını da eklersek küçük bir birikim ile karşılaşırız. Bu birikimin genel özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

Adalet Ağaoğlu gibi, sürekli olarak tiyatro ile ilgilenen ve eser veren bir iki yazar dışında, kadın yazarlarımızın çabası bir kaç girişimden öteye gitmez. Bu yüzden oyunların çoğu gelişmemiş, uygulanmamış ilk deneme niteliği taşır.

Kadın yazarlar, görüş açısı, ilgi alanı, ifade özelliği bakımından benzerlik göstermezler. Çeşitli türlerde birbirinden farklı eserler yazılmıştır.

Yukarıda değindiğimiz, sahnelenmiş on dokuz oyundan ancak üçte biri konusu ve işlenişi bakımından belli bir düzeye erişmiştir. Oynanan oyunların çoğu dolantı komedyası, polisiye dram, masal oyun türüdür. Son yıllarda tiyatro yazarlarının toplum sorunlarına ilgi duydukları görülür. Orta sınıfın kadın erkek ilişkisi üzerinde çokça durulmaktadır. Başarılı oyunlarda ayrıntı inceliği dikkati çekmekle birlikte, psikolojik inceleme ve biçimleme açısından güçlü oyunlar yazılmamıştır.

Cumhuriyet döneminin eski kuşağı içinde Nudiye Nizamettin ilginç yazar olarak çıkıyor karşımıza. Seniha Cemal Kanbay, Nihal Karamağralı, Aysel Kılıç, dolantı kurmakta ustalık gösteriyorlar. Gülten Dayıoğlu, Vecihe Karamehmet, tiyatronun eğitici işlevine katkıda bulunmaları bakımından yararlı yazarlar. Tiyatroyu bir uğraş edinmesi ile Sevgi Sanlı dikkati çekiyor. Beki Bahar, Gülten Akın, Pınar Kür, kısa oyunlarda ikili ilişkileri toplumsal ve ruhsal boyutları ile yansıtmaya çalışıyor, öncü denemeler yapıyorlar. Nezihe Meriç, Ülker Köksal, Nezihe Araz, kadını toplumsal koşulları içinde, sorunları ile yansıtıyorlar. Adalet Ağaoğlu günümüzün çağdaş tiyatro sanatı düzeyinde eser veren, kendini durmadan yenileyen oyun yazarımız. Şimdi bu yazarları ve oyunlarını tarih sırası içinde tanımaya çalışalım<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Yazarlar hakkındaki bilginin çoğu canlı kaynaktan elde edilmiştir.

Cumhuriyet döneminde tiyatroya, oynanacak düzeyde oyun vermiş olan kadın yazarlarımızın en eskisi Nudiye Nizamettin'dir. Nudiye Nizamettin Hanım hakkında öğrenebildiğim, gazete yazarı Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ile evli olduğu ve 1971 yılında öldüğünden ibaret. Oyununun adı *Beyoğlu* 1931. Oynanacağı bir süre Darülbedayi Dergisinde bildirilmiş, Darülbedayi sahnesinde oynanmak üzere repertuvara alınmış olduğu halde sonradan oynanmamış. Oyunun yazma nüshası İstanbul Şehir Tiyatrosu kitaplığındadır.

*Beyoğlu* 1931, birkaç bakımdan ilginç bir oyundur. Teması, ele aldığı konu ve bu konuyu işleyiş biçimi, aynı yıllarda tiyatroya eser veren Vedat Nedim Tör, Cevdet Kudret, Nazım Hikmet gibi yazarların oyunlarına benzer. Oyun günün yaygın bir sorununu dile getirmektedir: İstanbul'un belli bir kesiminde görülen ahlâk yozlaşması. Yazar, 'sosyete' yaşamı adı altında, toplumun geleneksel değer yargılarına uymayan bir yaşamı sergiler. Alafranga ve gösterişli dış görünüşü altında bu toplum, annelerin kızlarını fuhşa teşvik ettiği, ku marhanelerde toy gençlerin ve hacıağaların soyulduğu kirli bir ortamdır. Yurtsever, dürüst gençler, namuslu, uyanık genç kızlar ve bu gençlerin kurduğu mutlu evlilikler bu tehlikeli ortam içinde yıkıma sürüklenir: Toplumsal bir eleştiri niteliği taşıyan bu oyun, seyirciyi duygulandıracak ve heyecandıracak biçimde işlenmiştir.

Bu dönemde ikinci kadın tiyatro yazarı olarak Cahit Uçuk'u tanıyoruz. Cahit Uçuk 1911'de İstanbul'da doğmuştur. Kaymakam olan babası ile birlikte Anadolu'nun çeşitli yörelerine gitmiş ve bu yüzden kesintili bir öğrenim görmüştür. Roman ve öyküleri yayınlanmış olan yazar, özellikle çocuk romanları ve öyküleri ile dikkati çekmiştir. İngilizceye çevrilen *Türk İkizleri* (1956) adlı eseri ile Uluslararası Çocuk Kitapları Birliği'nin Hans Christien Andersen yarışmasında şeref armağanı almıştır (1958)<sup>2</sup>. Cahit Uçuk'un *Gök Korsan* adlı oyunu 1946-47 mevsiminde İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır. Yazarın oynanmamış olan *Kafes*, *Sırma Bacı* adlı oyunları da vardır.

*Gök Korsan*<sup>3</sup>, bir aşk ve kahramanlık oyunudur. Konusu Ortaçağ'da, korsanlar arasında geçer. Mağrur ve güzel bir Rodos'lu kızın yiğit bir Türk korsanına olan aşkını, başka korsanlar tarafından kaçırılışını, öldürüleceği sırada sevgilisi tarafından kurtarılışını, daha sonra

<sup>2</sup> Necatigil, Behçet: *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yay. 1968, s. 285-86.

<sup>3</sup> *Gök Korsan*, M. Ali Basımevi, İstanbul.

yeni tehlikelere göğüs germek zorunda kalışını anlatır. Manzum olarak yazılmıştır. Mertlik, yiğitlik, dostluk, sadakat, aşk, sanat sevgisi gibi değerler yüceltilmiştir. Yazar bu konuda şöyle söylüyor:

“Bir fırtına coşkunluğu içinde yazdım . . . . Diyebilirim ki, bu eseri mi yazarken kahramanlarımızın çeşitli duyguları zaman zaman kalbimden taşarcasına bütün benliğimi sarsıyordu. İstedim ki Gök Korsan’da insan ihtiraslarının en ulvisi olan aşk, bütün esere hakim olsun . . . . Yalnız aşk mı ya? Kahramanlık, ulvi ve süfli duygular, haksızlığa isyan, yuvaya, aileye hasret, şefkat, hep bir insanda görülen her çeşit ihtiras ve ruh haletleri . . .”<sup>4</sup>

Sahnelenmiş tek oyunu ile tanıdığımız Seniha Cemal Kanbay 1989’da Erzincan’da doğmuştur. Lise karşılığı eğitim görmüştür ve ev hanımıdır. Şiir, öykü, oyun yazdığını ve bunu zevki için yaptığını söylüyor. Eski Türkçe *Türk Kadını* ve *Nedim* dergilerine şiir yazmakla yazı hayatına atılan Kanbay, daha sonra *Zaman* Gazetesine, *Ülkü*, *Halk*, *Altınok* Dergilerine şiir ve hikâye yazmıştır. Şimdi *Kadın* Dergisine yazmaktadır. Seniha Cemal Kanbay’ın *Bu Gün Pazar* adlı oyunu 1952-53 mevsiminde İstanbul Şehir Tiyatrosu’nda oynanmıştır. *Pişkin*, *Kiracılar Saltanatı*, *Ayşe* adlı sahnelenmemiş oyunları da vardır.

*Bu Gün Pazar*, bir dolantı ve töre komedyasıdır. Karadenizli bir tütün tüccarının İstanbul’a gelişini ve Büyük Ada’da bir paşa konağında konuk edilmesini konu olarak almaktadır. Bu varlıklı ve görünüşte saf adamın çevresinde, ondan yararlanmak isteyen her yaştan ve mizaçtan bir çok kadın vardır. Oyun, Hüseyin’in bu kadınlarla ilişkileri ve kayınbabanın da cümbüşe katılması ile gelişir, sıladaki karısının gelip duruma el koymasından son bulur.

Yazar, kurnaz fakat görgüsüz bir hacıya ile İstanbul’un züppe ve çıkarıcı çevresini karşı karşıya getirmiş, her iki kesimi de gülünç aşırılıkları ile sergilemiştir. Kimin kimi alt ettiği kesinlikle belli olmayan bir ilişki ile, bu ilişkinin organik olarak içerdiği anlaşmazlıklar, güldürücü durumlar meydana getirir; ortaya eğlendirici bir oyun çıkar.

Cumhuriyet döneminin tiyatro sanatına çok genç yaşta gönül veren oyun yazarlarından biri Sevgi Sanlı’dır. Sevgi Sanlı, oyun yazarı olarak, çevirmen olarak, dramaturg olarak, tiyatroya sürekli ilgi

<sup>4</sup> “Gök Korsan’ın Muharriri Cahit Uçak’la Küçük Bir Görüşme” *Türk Tiyatrosu*, 1 Kasım 1946, Sayı: 194.

duymuş bir kadın yazardır. İzmir'de doğmuştur. İzmir Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra bir süre İstanbul Üniversitesi İngiliz Filolojisi'nden okumuştur. Sevgi Sanlı'yı yazarlığa teşvik eden, ileri görüşlü bir gazeteci olan babasıdır. Sevgi Sanlı İzmir Radyosu'nda çalışmış; Ankara Radyo ve Televizyon Kurumu Dış Yayınlar servisinde spiker olarak görev yapmıştır. Uzun süredir Devlet Tiyatrosu dramaturgudur. İngilizce, Fransızca, Rusça bilir. İki kızı vardır.

Sevgi Sanlı'nın ilk oyunu olan *Dilsizlerin Dili*, 1950-1951 mevsiminde İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynandı. Yazar bu oyunda bir toplum sorununa eğilmiş, bu sorunu, ülkücü bir gazetecinin çevresindeki yolsuzluklarla kavgasını içeren bir konu içinde iletmıştır. Oyunda belirtildiğine göre, rüşvetin, vurgunculuğun, ahlâk dışı davranışların yaygın olduğu bir ortamda ülkücü kişi, şimdi yenik düşse bile, bir gün gelecek "ıstırap çekerlerin haykırışı, dilsizlerin dili" olacaktır.

Yazarın, *Menevşe Yaprakından İncinen Kız* adlı oyunu 1964-65 mevsiminde Ankara Devlet Tiyatrosu'nda oynanmıştır. Türk folklorundan yararlanılarak yazılmış olan ve fantazi öğeleri ile bir masal havası taşıyan bu oyunda günümüzün toplumsal gerçeklerine paraleller kurulmağa çalışılmıştır. Sevgi Sanlı'nın, eski ve yeni Türk kadınına karşılaştıran *Yazılı Taş*, Hippi gençlerin düşünce ve yaşantısına eğilen *Dalga* isimli oynanmamış iki oyunu daha vardır.

Sevgi Sanlı, tiyatro ve televizyon için sürekli olarak çeviri yapar. Dilimize kazandırdığı oyunlar şunlardır: J.B. Priestley'den *Haftabaşı*, Graham Greene'den *Oturma Odası*, Lilian Hellman'dan *Küçük Tilkiler* ve *Kırık Oyuncaklar*, Edward Albee'den *Amerikan Rüyası* ve *Kıl Payı*, G.B. Shaw'dan *Blanko Posnet'in Sırrı* ve *Kırgınlar Evi*, Peter Shaffer'den *Halkın Gözü*, *Kalbin Sesi* ve *Küheylan*, William Gibson'dan *Salıncakta İki Kişi*. Ayrıca, *My Fair Lady* ve *Kiss Me Kate* müzikallerinin çevirilerini yapmıştır. Televizyon oyunu *Uzay Yolu* serisini ilk kez dilimize çeviren Sevgi Sanlı'dır.

Günümüz kadın tiyatro yazarları arasında en başarılı olanı kuşkusuz Adalet Ağaoğlu'dur. Adalet Ağaoğlu, oyun yazarlığını yaşamının baş işi olarak seçmiş ve sürekli olarak tiyatro ile ilgilenmiştir. 1929 yılında Nallıhan'da doğan yazar, Ankara Kız Lisesi'ni ve daha sonra da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Ankara Radyosu'na dramaturg olarak giren Adalet Ağaoğlu, uzun yıllar bu kurumda çalıştı ve T.R.T. program

uzmanı oldu. Uluslararası Tiyatro Enstitüsü Türkiye Merkezi'nin üyesidir. Evlidir.

Adalet Ağaoğlu'nun ilk oyunu Sevim Uzgören ile birlikte yazmış oldukları *Bir Piyas Yazalım*'dir. Bu oyun 1950-51 mevsiminde Devlet Tiyatrosu'nda oynanmıştır. *Evcilik Oyunu*<sup>5</sup> 1963-64'de İstanbul Şehir Tiyatrosu ve 1964-65'de Devlet Tiyatrosu'nda, *Çatıdaki Çatlak*<sup>6</sup>, 1965-66 mevsiminde İstanbul Şehir Tiyatrosu ve Devlet Tiyatrosu'nda, *Tombala*<sup>7</sup>, 1969-70 mevsiminde Devlet Tiyatrosu'nda oynanmıştır. Yazarın bundan başka, *Bir Kahramanın Ölümü*<sup>8</sup>, *Sınırlarda Aşk, Kış, Barış*<sup>9</sup>, *Çıkış*<sup>10</sup>, *Kozalar, Kendini Yazan Şarkı, Sessiz Bir Adam* adlı oyunları vardır.

Adalet Ağaoğlu topluma dönük bir yazardır. Gerçekçi gözlemle saptadığı günlük ilişkileri, bu ilişkileri etkileyen toplum gerçeğini belirtecek biçimde sergiler. Oyun kişilerini hem insansal boyutları, hem de koşulları içinde ele alır. İnsanı toplumdan, toplumu insandan sorar. Bireyin ve toplumun karşılıklı sorumluluğuna inanmıştır. Gerçekleri akılcı açıdan değerlendirmeye çalışır. Yargılamadan önce anlamağa önem verir. Fakat duygusal bir hoşgörü içinde affetmeğe razı değildir. Eleştirel görüş ile, gerçeğin kaçınılmaz olduğu duygusu dengelenmiştir.

Yazar, *Evcilik Oyunu*'nda töreden gelen cinsel baskıların gençleri bunalıma sürüklediğini, sağlıklı evliliklere yol açtığını, kompleksli insanlar yarattığını göstermiştir. Toplumdan çeşitli kesitler alarak, erkek ve dişi cinsi, çocuk, ergen, genç evli, anne ve baba durumlarında gösterdiği bu oyun, sorunu gerçekçi bir toplum portresi içinde sunmaktadır.

*Çatıdaki Çatlak*, küçük esnafın, emekçinin, ev kadınının ekonomik güvensizliği ile, bu güvensizliğin olumsuz olarak etkilediği insan ilişkileri üzerinde durur. Toplum düzeninde güven sağlanmadığı için insanlar bazı yükümlülükler üstlenmişlerdir, yardım ve fedakârlık gibi. Fakat sömürüye yol açan bu yükümlülükler çoğu zaman ters sonuç verir.

<sup>5</sup> *Evcilik Oyunu*, İzlem Yay.

<sup>6</sup> *Çatıdaki Çatlak*, Bilge Yayınları, Ankara 1970.

<sup>7</sup> *Tombala*, *Yeni Türk Tiyatrosu*, Derleyen Ali Püsküllüoğlu, Nokta Yay. Ankara 1969.

<sup>8</sup> *Bir Kahramanın Ölümü*, Türk Dili Dergisi, Temmuz 1969, sayı 214.

<sup>9</sup> *Sınırlarda Aşk, Kış, Barış*, Bilgi Yay. Ankara 1969.

<sup>10</sup> *Üç Oyun, Bir Kahramanın Ölümü - Çıkış*, Yankı yay. İstanbul 1973.

Adalet Ağaoğlu, *Tombala* adlı kısa oyunda, çocuklarını büyütüp yalnız kalmış yaşlı bir karı kocanın günlük yaşantısını ele almıştır. Bu insanlar son günlerini, ölmüş oğullarının anısı, yaşayanların özlemi ile mutsuz bir bekleyiş içinde geçirirler. Yaşamları boyunca anlamlı bir iş yapmadan yaşlanmış olmanın tortulu sıkıntısını sürdürürler. Yazar açıklamasını şöyle yapıyor bu oyun için:

*"Arada bir dönüp de günlük yaşayışınızı bir yabancı gözü ile seyrettiğimiz olur mu? Ben bunu sık sık yaparım. Her seferinde de sonuç hiç iç açıcı değildir. Bütün gün çok önemli işler yaptığımı sanarak koşturup durmuşumdur, ama bir de bakarım ki, bir torba mercimeği bir kez daha ayıklamışım. Belki de kendime daha iyi ülküler edinemediğim, ya da tombala oynamağa yeterince başkaldıramadığım için, dönüp dolaşıp hep aynı masanın başında, hep aynı hareketle hep aynı sözleri söyleyerek, hep aynı oyunu oynuyordum duyusuna kapılırım"*<sup>11</sup>.

Adalet Ağaoğlu ayrıntı ustasıdır. Oyunlarında sarsıcı, büyük olaylardan çok küçük çatışmaları içeren anlamlı durumlara yer verir. Bu durumları yaşayan kişinin duygu ve düşünce ayrıntılarını seyirciye ustalıklarla iletir. Bu bakımdan Adalet Ağaoğlu için, kadın duyarlılığını sahneye getirmesi başarmış bir yazar demek doğru olacaktır. Bu gözleme bir de, çağdaş tiyatro sanatı düzeyinde eser veren kadın yazarımız olduğunu eklememiz gerekir.

Perihan Zorlu, Devlet Tiyatrosu'nda iki oyunu oynanmış bir yazar. 1957-58 mevsiminde *Günah Gecesi*, 1969-60 mevsiminde ise *Son Yağmur* adlı oyunları sahnelenmiş. Bu oyunlar, aşırı kötülük eğilimi, kıskançlık, aşırı tutkular, çaresiz bir kurban, gizli aşk gibi yüzeysel heyecan öğeleri ile, polisiye oyunlara özgü korkulu bekleyişi ve karmaşık bir serimi içeriyor. *Son Yağmur*'da babası ölünce bir dadı eline teslim edilen, dadı tarafından sömürülen ve hasta olduğu telkin edilen, güzel olduğu için ablası tarafından kıskanılan, uysal, içine kapanık, duygulu bir kızın, bir aşk ve cinayet dolantısı içindeki yaşamı ve ölümü gösterilmiştir.

Vecihe Karamehmet tiyatronun eğitici yönü ile ilgilenen bir öğretmendir. Çapa Kız Öğretmen Okulu'nu bitirmiş. Kız Lisesi, Şişli Terakki Lisesi, Atatürk Kız Lisesi'nde İngilizce öğretmenliği yapmış, emekli olmuştur.

<sup>11</sup> "Tombala", *Devlet Tiyatrosu*, Ekim 1969, Sayı: 46.

Vecihe Karamehmet okul müsamereleri için oyun yazıyor. Bu oyunların sahnelenişini yönetiyor. *Milyonluk Yeğen* adlı oyunu 1961-62, *Şans Adası* ise 1962-63 mevsimlerine İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır. *Milyonluk Yeğen*, büyük bir mirasa konan açığöz fakat görgüsüz bir genç kız ile, para sıkıntısı çeken, züppeliğe özenen bir ortasınıf ailenin ilişkilerini ele alıyor. *Şans Adası* ise ıssız bir adada geçen, fantaziye bolca yer veren masalsi bir oyun.

Yazarın en belirgin özelliği ortaöğretim kurumunda tiyatro sanatını ciddiye aldirmayı başarması, öğrencilerine bu sanatı sevdirmesi ve bu yolda zevkle, istekle çalışmış olmasıdır.

Kadın yazarlar içinde öncü bir yazar niteliği taşıyan oyun yazarımız Havva Pınar Kolukisa (Kür) dür. 1943 yılında doğan, Orta ve Lise eğitimini İngiltere ve Amerika'da, Üniversiteyi iki yıl Amerika'da, iki yıl İstanbul Robert Kolej Yüksek Okulu'nda yapan Pınar Kür, ayrıca Fransa'da edebiyat, dram ve yaratıcı yazarlık konularında beş yıl çalışmış ve doktora yapmıştır. Devlet Tiyatrosu dramaturgluk görevini yapmıştır.

*İki Başlı Adamın Tek Eli* adlı oyunu 1962 yılında Ankara Sanat-severler Derneği'nde yarı amatör bir topluluk tarafından oynanmıştır. *Kuru Kuru Kurbanın Olam*, 1963 yılında Gaston Baty Tiyatrosu'nda Theatre de Nation'un Genç Truplar arasındaki yarışmasında ilk altı içine girmiştir. *Asılacak Kadın* adlı oyunu Fransızcaya çevrilmiştir. Dost dergisinde öyküleri yayınlanan Pınar Kolukisa (Kür) şimdi roman yazıyor.

H. Pınar Kolukisa (Kür), Batı tiyatrosunu iyi tanıyan, aynı zamanda yerli tiyatromuzun sorunları ile ilgilenen bir yazar. Sahneyi yakından tanıyor. Batı etkisini aşmamızı, kendimize özgü tiyatro yapmamızı istiyor. Kendi oyunlarında yerli olanla öncü tiyatroyu kaynaştırma çabasında olduğu görülüyor yazarın. Gerçeğin görece oluşu, düşsel gerçekler, yüreğin sevgisi ile kafanın sevgisi, sevilmenin yüklediği sorumluluk gibi konular üzerinde düşünmeğe çağırıyor seyirciyi.

Öncelikle şair olarak tanıdığımız Gülten Akın da tiyatroya değişik bir renk katma çabasında olan bir genç kuşak yazarıdır. Gülten Akın 1933'de Yozgat'da doğmuştur. Tüm öğrenimini Ankara'da yapmış, 1955 yılında Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Eşinin işi gereği Anadolu'nun çeşitli il ve ilçelerine gitme olanağı bulan yazar, halkı yakından tanımıştır. Oyunlarını ve şiirlerini, kendi değimi ile, "biraz öğretmen, biraz avukat, biraz yönetici eşi, bir hayli de anne olarak geçirdiği bunca yılda" yazmıştır.



Şiir kitaplarından *Rüzgâr Saati*<sup>12</sup>, Varlık şiir ödülünü, *Sığıda*, 1965 Türk Dil Kurumu şiir ödülünü kazandı. Yazar, *Maraşın ve Ökkeşin Destanı* ile TRT ödülünü aldı. Ayrıca *Kestim Kara Saçlarımı*<sup>13</sup>, *Kırmızı Karanfil*<sup>14</sup> adlı şiir kitapları vardır. Gülten Akın'ın basılmış oyunları ise şunlardır: *Çıkış*<sup>15</sup>, *Batak*<sup>16</sup>, *Kızlar Değirmeni*<sup>17</sup>, *Babilde Bir Yusuf*,<sup>18</sup> *Keloğlan*<sup>19</sup>, Yazar bu birer perdelik oyunlarında şiirsel anlatım yöntemi ile yerli malzemeyi bağlaştırma yollarını aramaktadır.

Güldürü yazarı Aysel Kılıç, 1937 yılında İstanbul'da doğdu. Bursa Kız Lisesi'ni bitirdi. Evlendiği için yüksek öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı ve kocasının işi gereği uzun yıllar Adana'da oturdu. Üç çocuğu vardır ve şimdi İstanbul'da yaşamaktadır.

Aysel Kılıç, ilk oyunu olan *Haremde*'yi 1962 yılında yazmıştır. 1964 yılında İstanbul Şehir Tiyatrosu Üsküdar bölümünde oynanan bu oyun, iki yıl sonra Avni Dilligil tarafından *Paşanın Haremi* adı altında tekrar oynanmıştır. Bundan başka yazarın *Bir Damat Aranıyor* adlı oyunu Gülsüm Kamu özel tiyatro topluluğu tarafından oynanmıştır. *Hayal Oyunu* adlı oyunu İstanbul Şehir Tiyatrosu, *O Ağacın Altını* adlı oyunu ise Nejat Uygur tiyatrosu repertuarına alınmıştır.

Aysel Kılıç dolantı komedyası türünde ustalık göstermektedir. Tip ve durum komiğini başarı ile kullanır. *Haremde* adlı oyunu bir Osmanlı Paşası ile dört karısının ilişkilerini eğlenceli bir biçimde yansıtır. Kadınlardan ikisinin sevgilileri bir yolunu bulup konağa girerler. Aldatmadan ve yanlış anlamadan doğan karışıklığa, Paşa'nın ölümünün yarattığı kuşku ve suçlamalar karışır. Kısmen töre komedyası niteliği taşıyan, fars öğeleri ile beslenmiş olan bu dolantı güldürüsünde, yazarın başarılı tipler çizmiş olduğu görülür. Paşanın dört karısı, toplumun birbirinden farklı kesimlerinin ayırıcı özelliklerini, hatta iç çelişkileri ile birlikte göstermektedirler. Bu yüzden çatışmalar, bir dolantı komedyasının sınırları içinde, ilginç ve anlamlıdır.

<sup>12</sup> *Rüzgâr Saati*, Varlık Yayını, 1955.

<sup>13</sup> *Kestim Kara Saçlarımı*, Yeditepe Yayını 1960.

<sup>14</sup> *Kırmızı Karanfil*, May Yayını, 1971.

<sup>15</sup> *Türk Dili*, Nisan 1963, Sayı: 140.

<sup>16</sup> *Türk Dili*, Eylül 1964, Sayı: 145. Ayrıca Ali Püsküllüoğlu tarafından derlenen *Yeni Türk Tiyatrosu*, Nokta Yay. Ankara 1969.

<sup>17</sup> *Türk Dili*, Ağustos 1967, Sayı: 192.

<sup>18</sup> *Türk Dili*, 1969, Sayı: 214.

<sup>19</sup> *Türk Dili*, Türk Kısa Oyunları Özel Sayısı, Temmuz 1969.

Yazarın, *Curcuna* ve *Bir Damat Aranıyor* adlı oynanmamış iki güldürüsü daha vardır.

Nihal Karamağralı, Vâlâ Nurettin ile birlikte ve kendi başına bir kaç oyun yazmıştır. Asıl adı Müzehher'dir. Yazar olarak kızının adı olan Nihal ismini kullanır. Karikatürist Cemal Nadir'in, daha sonra da Vâlâ Nurettin'in eşi olduğunu biliyoruz.

Nihal Karamağralı, içinde toplumsal eleştiri de bulunan polisiye oyunlar yazıyor. Bu oyunlara özgü dolantı düzenini kurmakta ustalık gösteriyor. Yazarın *Mirasçılar* adlı oyunu 1963'de İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmış. Bu oyun için yaptığı bir açıklamada yazar şöyle söylüyor:

*"İkinci Cihan Savaşı sıralarındaydı. Çekiciliğine dayanamayıp tercüme ettiğim polisiye romanların gerçek adını bir kitapçı ile aşkla berkleştirir, öyle piyasaya sürerdi. Halkımızın ince entrikalı romanları okumak seviyesine henüz ulaşamadığını sebep gösterirdi. Bir bakıma hakkı vardı. Gazeteler de tefrika için aşk romanlarını seçerlerdi. Şimdi sanki çağ değişti. Polisiye romanlar ve piyesler ileri yabancı memleketlerdeki kadar bizde de ilgi çekici oldu. Ben bunu kendi mesleğim hesabına da, memleketim hesabına da hayra yorumyorum. Ben bunu halkımızın zekâsını nüanslar üzerinde çalıştırması suretinde yorumluyorum ve bir seviyelenme müjdesi sayıyorum"*<sup>20</sup>

*Mirasçılar*, ölmek üzere olan bir yenge ile amcanın dört mirasçısının gerilimli bekleyişleri ile başlar. Yenge ile Amca'dan hangisinin önce öleceği mirasçıyı tayin edecektir. Bu bekleyişi bir cinayet izler. Katilin bilinmemesi kuşkulara, karşılıklı suçlamalara yol açar. Gizli çirkinlikler deşilir. Yazar, yan tema olarak özgürlük ve sorumluluk sorunları üzerinde durmuştur.

Nihal Karamağralı'nın *Kapının Ardında* adlı, yine bir hırsızlık ve cinayeti ele alan oyunu 1964-65 mevsiminde İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır. *Casuslar* adlı oyunu ise Vâlâ Nurettin ile birlikte yazmıştır.

Gülten Dayıoğlu, romanları ve öyküleri yanında oyunları ile de çocuk edebiyatına katkıda bulunan kadın yazarlarımızdandır. 1935 yılında Kütahya'nın Emet ilçesinde doğdu. İstanbul Atatürk Lisesi'nde okudu. İstanbul Hukuk Fakültesi'ne devam etmekte ve öğretmenlik yapmaktadır. Evlidir; iki çocuğu vardır.

<sup>20</sup> "Mirasçılar"ı Niçin Yazdım", *Türk Tiyatrosu Dergisi*, Şubat 1963, Sayı: 347

Gülten Dayıoğlu, yazıları ile eğitici olmak çabasındadır. Cumhuriyet Gazetesi'ne eğitim ve öğretimle ilgili inceleme yazıları da yazmaktadır. İyi bir gözlemcidir. Çocukları duygulandırma yolu ile eğitme yolunu seçmiştir. *Radyo Çocuk Oyunu, Yoksul Oduncu* (1966), *İstenmeyen* (1967), İstanbul Radyosu'nda oynanmıştır. *Kilci'nin Şamdanları* Ankara Radyosu'nda oynanmıştır (1970). Televizyon çocuk oyunu *Tükemmeyen Paralar* Nisan 1972'de oynanmıştır. Yazarın *Yenir Otlar Yenmişti* adlı bir radyo oyunu daha vardır. Öğretmen olan yazar, okul temsil çalışmalarına da katılmakta, oyunlar sahnelemektedir.

İyi bir öykü yazarı olan ve bir kez de tiyatroyu deneyen Nezihe Meriç, 1925 yılında Gemlik'de doğdu. 1942'de Eskişehir Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı ve Felsefe bölümlerinde bir süre okudu. 1948-1954 yılları arasında Heybeliada İlkokulu'nda müzik öğretmenliği yaptı ve öğrencileri ile birlikte, her yıl kendi yazdığı bir müzikli oyunu İstanbul Radyosu'nda oynattı.

Nezihe Meriç, öncelikle bir öykü yazarıdır. *Bozbulanık* (1953), *Topal Koşma* (1956), *Menekşeli Bilinç* (1965) adlı öykü kitapları vardır. *Korsan Çıkmazı* adlı romanı Türk Dil Kurumu roman ödülünü kazanmıştır (1972). *Sular Aydınlanıyordu* adlı oyunu ise Ankara Devlet Tiyatrosu'nda 1969 yılında sahnelenmiştir<sup>21</sup>. *Gol* adlı oyunu Cumhuriyetin ellinci yılında Devlet Tiyatrosu için hazırlanmaktadır.

Nezihe Meriç, öykülerinde olduğu gibi, oyunlarında da ülkemizdeki kadın gerçeği ve sorunları üzerinde durmuş, eserine kadın tavrını getirmiştir. *Sular Aydınlanıyordu*, toplumumuzun çeşitli kesimlerinden alınmış dokuz kadını, hem tipik özellikleri, hem çevre koşulları ve bu koşullar karşısındaki tutumları ile tanıtır. Hepsi aynı oyuncu tarafından oynanması düşünülen dokuz ayrı kadının öyküsü, toplumumuzdaki kadına çok yönden ışık tutmaktadır. Yazar birbirinden farklı çevrelerin, birbirinden farklı mizaçtaki kadınlarını dıştan olduğu kadar içten de anlamağa çalışmakta, onları nesnel bir görüşle fakat yine de kadınsı bir incelik ve duyarlılıkla canlandırmağa çalışmaktadır. *Sular Aydınlanıyordu*, bir aksiyonu geliştirmekten çok, portre yapmakla yetinen oyunlardandır. Farklı kadınların öyküleri birbiri ile ilintili değildir. Onlar bir mahallenin ortak yaşantısını paylaşırlar. Yazar bu oyunu ile tiyatro edebiyatımıza ülkemizdeki çeşitli kadın tiplerini ve onların sorunlarını getirmiştir.

<sup>21</sup> *Türk Dili Dergisi*, Haziran 1967. Sayı: 189.

Tek perdelik oyunu *Alabora*, 1970'de Devlet Tiyatrosu, Yeni Sahne'sinde oynanan Beki L. Bahar, 1927 yılından İstanbul'da doğdu. T.M.C. Ankara Koleji'ni bitirdi ve bir süre Hukuk Fakültesi'ne devam etti. Evlidir ve üç çocuk annesidir. Şiirlerini *Yakamozlar* ve *Kişi Bunalımı, Dişi Bunalımı* adlı iki kitapta toplamıştır. *Pudo Hepa, İkizler* adlı uzun, *Neden, Erozyon, Bir Bütün, Alabora* adlı kısa oyunları vardır.

*Alabora*, insanların güçsüzlüklerini, kendilerini aşamayışlarını ve bu yüzden ya çevrelerinde yaşayanları suçlayarak, ya da kendi düş dünyalarına sığınarak yaşamak zorunda kalışlarını dile getirir. Üç kişilik bu kısa oyunda insanların iç dünyalarına ışık tutulmağa çalışılmıştır. Kendini düşsel bir kaptanlıkla avutan elli yaşlarında bir erkek, çocuksuz olmaktan ötürü katılmış bir kadın, topal olduğu ve evlilik dışı ilişkiden dünyaya geldiği için ezik, içli bir delikanlı tanıtılır. Yazarın ince duygululukları dile getirmekte başarılı olduğu görülür.

Ülker Köksal, oyun yazarlığında son yıllarda görülen duraklamadan sonra tiyatroya yeni bir soluk getiren yazarlardandır. Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisadi ve Mali Şube mezunudur. Türkiye ve Orta-doğu Amme idaresi Enstitüsü'nde asistanlık yapmış, Paris'te Ecole Nationale d'administration'da bir yıl okumuştur. Fransızca bilir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünde hesap uzmanı, İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu başkanlığında personel uzmanı olarak çalışmıştır. Çeşitli bilimsel araştırma ve incelemeleri kitap ve makale olarak yayınlanmıştır. TRT Bilimsel Araştırma Başarı ödülünü kazanmıştır (1970): Tiyatro eseri *Sacide* 1972-73 mevsiminde, *Yollar Tükendi*, 1973-74 mevsiminde Devlet Tiyatrosu'nda oynanmıştır.

Radyo oyunlarından *Mutluluğa Dönemeç* Ankara Radyosu'nda, *Yaşarken Bilmediğimiz* İstanbul Radyosu'nda oynanmış, *Sil Baştan* ve *Binbir Çiçek Kolonya Fabrikası* adlı oyunları, TRT Radyo Oyunu yarışmasında başarı ödülü almıştır. Televizyon oyunlarından *Tutsak Neşe*, TRT televizyon çocuk oyunları yarışmasında başarı ödülü kazanmıştır. *Nüfus Cüzdanı* ve *Tata'nın Mektubu* adlı televizyon oyunları aynı yarışmada övgüye değer bulunmuşlardır.

Ülker Köksal, *Sacide* adlı oyununda çeşitli kadın tiplerini iç ilişkileri içinde göstermiş, toplumumuzda kadının yerini tanımlamak ve eleştirmek istemiştir. Oyunu tanıtan yazısında şöyle söylüyor Ülker Köksal:

“Çoğu kez evlattan sayılmayan, doğduğu zaman üzünen, dövülen, kaçırılan, satılan, düşünmesine, işini, kocasını seçmesine izin verilmeyen, bazan bir köle gibi, bazan bir süs eşyası olarak toplumun dışına itilen binlerce Sacide’den biri için yazıldı bu oyun . . . .”

“Kadının toplumdaki yerini yalnızca kadınları ilgilendiren dar anlamlı bir ‘kadın sorunu’ olarak almaya alışagelmişiz. Bu, bizi, çoğu kez suçu kadında ya da erkekte arayan kolay, tek yanlı ve yanlış yargılara götürüyor. Böylece yüzyesnel nedenlerin araştırılması ile soruna bir çözüm bulunacağı sanılıyor. Sorunun, toplumdaki insan ilişkilerinin tümünü kapsayan genel bir sorun olarak ele alınmasının; bunalım, yalnızlık ve mutsuzluklarımızdan kurtulmamızda ve çözüme varmada önemli bir aşama olacağına inanıyorum.”<sup>22</sup>

Cumhuriyetin ellinci yılında bir kadın yazar daha yöneldi oyun yazarlığına. Nezihe Araz 1973 mevsiminde arka arkaya televizyon oyunları yazdı. Yıldız Kenter ve Şükran Güngör tarafından oynanan bu iki kişili oyunlar seyirci çoğunluğunca ilgi ile izlendi. Nezihe Araz’ın *Bozkır Güzellemesi* adlı oyunu 1974-75 mevsiminde Devlet Tiyatrosu’nda oynandı.

Nezihe Araz 1922 yılında Konya’da doğdu<sup>23</sup>. Ankara Kız Lisesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü’nü bitirdi. Gazete ve dergi yazarlığının yanı sıra Meydan Larousse Ansiklopedisi’ni yönetiyor. *Benim Dünyam* adlı bir şiir kitabı var (1950). Ayrıca, *Fatih’in Deruni Tarihi* (1955), *Anadolu Evliyalari* (1959), *Peygamberler Peygamberi Hazreti Muhammet* (1960), *Peygamberin Torunları* (1960), *Derli Dolap* (1961), *Mevlana’nın Romanı* (1962), 28 *Peygamber* (1963), *Çocuk ve İslâm* (1968) adlı biyografi ve inceleme eserleri vardır.

Nezihe Araz televizyon oyunlarında toplumun çeşitli kesimlerinde aldığı bir kadın ve erkeği günlük ilişkileri içinde gösteriyor. Karı koca anlaşmazlıkları, kuşaklar arası çatışma, kısırlık, çok çocukluluk, kadının hak ve özgürlük sınırı, kadının görevleri gibi sorunlar duygusal dram türünde ele alınmıştır. Yazar duygusal etkinliği olan durumları, güldürücü konuşmalarla dengelemekte ustalık gösteriyor.

**SONUÇ:** Görüldüğü gibi, Cumhuriyet döneminde ve özellikle 1960 yılından bu yana kadın yazarlarımızın, oynanan oyunları ve bası-

<sup>22</sup> “Sacidelerden Biri”, *Devlet Tiyatrosu Dergisi*, Ekim 1972, Sayı: 55.

<sup>26</sup> Nezihe Araz’ın yaşamına dair tüm bilgi Behçet Necatigil’in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*’nden alınmıştır. Varlık Yay. 1972.

lan oyunları küçük bir birikim meydana getirmiştir. Bununla birlikte, bu birikimden kadın oyun yazarlığı hakkında genel bir sonuç çıkarmak olanaksızdır. Denenen türler çeşitli, ele alınan konu ve temalar birbirinden farklıdır. Bu yüzden kadın oyun yazarlarının ortak özelliğinden bahsedemiyoruz.

Bu oyunlara bakarak, Türk kadınının yaşam izlenimi, insan ilişkileri konusundaki görüşü, toplum gerçekleri karşısındaki tavrı, tiyatro sanatını anlayışı hakkında genel bir yargıya da varamayız. Bunun bir nedeni, kadın yazarların genellikle tiyatroya, annelik ve ev kadınlığı yanında bir meşgale olarak eğilmeleri, ona yeterince kendilerini koymayışlarıdır.

Bununla birlikte, girişimleri ile sahne kapılarını kadın yazara açtırmağa başaran eski kuşak yazarlarımıza saygı duyuyoruz. Tiyatronun eğitici görevinin bilincinde olan, okul tiyatrosuna katkıda bulunan öğretmen yazarlarımıza minnet borcumuz var. Genç kadın yazarlarımızın, tiyatroya yeni bir soluk getiren öncü denemeleri umudumuzu arttırıyor. Kadını, çevre ilişkileri ve sorunları içinde, toplumdan soyutlamadan sahneye aktarmayı başaran kadın yazarlarımızı ise, çağdaş Türk tiyatrosunun gelişmesinde söz sahibi kişiler olarak değerlendiriyoruz.